

TĂNG CƯỜNG BỒI DƯỠNG, ĐÀO TẠO KỸ NĂNG, NGHIỆP VỤ CHO ĐỘI NGŨ CÁN BỘ, BIÊN TẬP VIÊN NGÀNH XUẤT BẢN TRONG BỐI CẢNH CHUYỂN ĐỔI SỐ HIỆN NAY

PGS, TS. VŨ TRỌNG LÂM*

Tóm tắt: Một trong những vấn đề then chốt quyết định sự thành công của quá trình chuyển đổi số hoạt động xuất bản ở Việt Nam chính là đội ngũ cán bộ, biên tập viên ngành Xuất bản. Để đáp ứng được yêu cầu của bối cảnh mới, đội ngũ cán bộ, biên tập viên ngành Xuất bản cần được bồi dưỡng, đào tạo toàn diện về kỹ năng, nghiệp vụ, nâng cao kiến thức, đặc biệt là kỹ năng, nghiệp vụ và kiến thức số, góp phần hình thành nên năng lực số của nhà xuất bản nói riêng, năng lực số của toàn ngành Xuất bản nói chung.

Từ khóa: bồi dưỡng; đào tạo; xuất bản; cán bộ, biên tập viên; chuyển đổi số

Ngày nhận: 12/8/2024

Ngày phản biện: 20/8/2024

Ngày duyệt đăng: 24/8/2024

1 Chuyển đổi số trong hoạt động xuất bản ở Việt Nam là yêu cầu, xu hướng tất yếu khách quan

Cuộc Cách mạng công nghiệp lần thứ tư đang bước vào thời kỳ bùng nổ mạnh mẽ, tạo ra những thay đổi căn bản trong nhiều lĩnh vực của đời sống xã hội loài người, đặc biệt là xu hướng chuyển đổi số trong các hoạt động như kinh tế, chính trị, văn hóa, xã hội. Ở Việt Nam, nhận thức được ý nghĩa, vai trò và yêu cầu của chuyển đổi số các hoạt động kinh tế - xã hội, ngày 27/9/2019, Bộ Chính trị ban hành Nghị quyết số 52-NQ/TW về một số

chủ trương, chính sách chủ động tham gia cuộc Cách mạng công nghiệp lần thứ tư, trong đó đề ra quan điểm chỉ đạo, mục tiêu, một số chủ trương, chính sách thúc đẩy quá trình chuyển đổi số quốc gia. Nhằm thể chế hóa chủ trương đó của Đảng, Thủ tướng Chính phủ ban hành Quyết định số 749/QĐ-TTg, ngày 03/6/2020, phê duyệt Chương trình chuyển đổi số quốc gia đến năm 2025, định hướng đến năm 2030, với mục tiêu vừa phát triển Chính phủ số, kinh tế số, xã hội số, vừa hình thành và phát triển các doanh nghiệp công nghệ số Việt Nam có năng lực đi ra toàn cầu.

Xuất bản là một hoạt động tư tưởng sắc bén của Đảng, Nhà nước và Nhân dân, là một bộ phận quan trọng của nền văn hóa Việt Nam tiên tiến, đậm đà bản sắc dân tộc, có nhiệm vụ

* Giám đốc - Tổng Biên tập Nhà xuất bản Chính trị quốc gia Sự thật.

tích lũy và truyền bá các giá trị tinh thần, góp phần nâng cao dân trí, phát triển văn hóa, xây dựng nền tảng tư tưởng, thế giới quan, nhân sinh quan cách mạng và khoa học của xã hội, xây dựng đạo đức, lối sống và phát triển toàn diện nhân cách con người Việt Nam, góp phần đào tạo nhân lực, bồi dưỡng nhân tài, hình thành xã hội học tập. Hoạt động xuất bản có mối quan hệ chặt chẽ, tác động qua lại với tất cả các lĩnh vực của đời sống xã hội như: chính trị, kinh tế, văn hóa, khoa học kỹ thuật... Do đó, trong bối cảnh cuộc Cách mạng công nghiệp lần thứ tư phát triển mạnh mẽ, hoạt động xuất bản ở Việt Nam cũng không nằm ngoài những ảnh hưởng sâu sắc của cuộc cách mạng công nghệ mới, đồng thời đứng trước những cơ hội và thách thức lớn đan xen, buộc ngành xuất bản nước ta phải có những bước chuyển căn bản dựa trên nền tảng của khoa học - công nghệ và phương tiện truyền thông xã hội hiện đại. Bên cạnh định hướng chung thúc đẩy chuyển đổi số trên các lĩnh vực trong đời sống xã hội của đất nước, Đảng và Nhà nước ta cũng đã đề ra những chủ trương, định hướng phát triển ngành Xuất bản theo hướng toàn diện, hiện đại, phù hợp với bối cảnh mới. Ngày 25/8/2004, Ban Bí thư ban hành Chỉ thị số 42-CT/TW về *nâng cao chất lượng toàn diện của hoạt động xuất bản*, định hướng “xây dựng ngành xuất bản thành một ngành kinh tế - công nghệ phát triển toàn diện, vững chắc”; “đổi mới, nâng cấp và từng bước hiện đại hóa cơ sở vật chất - kỹ thuật và công nghệ xuất bản...; áp dụng công nghệ thông tin để hiện đại hóa quy trình biên tập và thực hiện quản lý xuất bản phẩm theo tiêu chuẩn quốc tế”¹. Đại hội XIII của Đảng yêu cầu:

“Sắp xếp ngành xuất bản, in và phát hành theo hướng tinh gọn, chất lượng, hiện đại hóa. Tăng cường quản lý và phát triển các loại hình truyền thông, thông tin trên internet”². Tại Hội nghị Văn hóa toàn quốc triển khai Nghị quyết Đại hội đại biểu toàn quốc lần thứ XIII của Đảng (ngày 24/11/2021), Tổng Bí thư Nguyễn Phú Trọng nhấn mạnh: Một trong 6 nhiệm vụ trọng tâm để tiếp tục xây dựng, giữ gìn, chấn hưng và phát triển nền văn hóa của dân tộc là “xây dựng môi trường văn hóa số phù hợp với nền kinh tế số, xã hội số và công dân số, làm cho văn hóa thích nghi, điều tiết sự phát triển bền vững đất nước trong bối cảnh Cách mạng công nghiệp lần thứ tư”³, trong đó xuất bản là một thành tố quan trọng, là một trong 12 ngành công nghiệp văn hóa thuộc Chiến lược phát triển các ngành công nghiệp văn hóa đến năm 2020, tầm nhìn đến năm 2030, cần được tăng cường ứng dụng khoa học và công nghệ⁴.

Từ đòi hỏi của thực tiễn cuộc Cách mạng công nghiệp lần thứ tư cũng như xuất phát từ chủ trương, chính sách mà Đảng và Nhà nước đề ra, có thể thấy, đẩy mạnh chuyển đổi số, sử dụng công nghệ số và ứng dụng thành tựu kỹ thuật số trong hoạt động xuất bản là một yêu cầu tất yếu nhằm đổi mới phương thức hoạt động, quản lý xuất bản theo hướng gia tăng hàm lượng khoa học - công nghệ hiện đại và tài nguyên nội dung số, thúc đẩy ngành Xuất bản phát triển trong bối cảnh mới. Chuyển đổi số vừa là điều kiện, vừa là cơ hội để hoạt động xuất bản phát triển với những ưu điểm như: lượng thông tin khổng lồ, nguồn lực văn hóa đa dạng, tính liên kết, đa phương tiện và truyền tải nhanh; không bị hạn chế

về biên giới quốc gia; dễ dàng tiến hành mô hình kinh doanh, phân phối thương mại điện tử thuận lợi, đa tiện ích. Chuyển đổi số là phương thức bắt buộc để xây dựng ngành Xuất bản số, góp phần xây dựng nền kinh tế số đồng bộ, liên thông và hiệu quả theo chủ trương, định hướng mà Đảng và Nhà nước đã đề ra.

Thực tiễn những năm qua, đặc biệt kể từ năm 2019, khi dịch bệnh Covid-19 bùng phát trên toàn thế giới cho thấy, hoạt động xuất bản ở Việt Nam đã có những thành tựu mang tính bước ngoặt trong chuyển đổi số. Quá trình số hóa cùng sự xuất hiện và trở nên phổ biến của các thiết bị công nghệ hiện đại đã tạo ra những yếu tố mới trong ngành Xuất bản như: các sản phẩm và dịch vụ xuất bản mới; công cụ, phương tiện xuất bản mới; phương thức sản xuất mới; cách thức phân phối, phát hành và kinh doanh xuất bản phẩm mới; mô hình và quy trình xuất bản mới. Chuyển đổi số đã và đang là xu thế chính yếu, thâm nhập ngày càng sâu sắc trong mọi công đoạn của hoạt động xuất bản. Theo đó, đẩy mạnh chuyển đổi số trở thành vấn đề trọng điểm, căn bản của mọi đơn vị xuất bản nhằm nâng cao hiệu quả hoạt động, góp phần đáp ứng yêu cầu, nhiệm vụ của ngành Xuất bản trong thời kỳ mới.

Có thể khẳng định, chuyển đổi số trong hoạt động xuất bản ở Việt Nam là xu thế tất yếu, là yêu cầu, đòi hỏi cấp thiết đặt ra. Để triển khai một cách khoa học, phù hợp và hiệu quả việc chuyển đổi số trong hoạt động xuất bản, yếu tố quan trọng, cốt lõi mang tính quyết định chính là nguồn nhân lực xuất bản. Nói cách khác, khi chuyển đổi số nhận được sự đồng thuận của toàn xã hội, được trợ lực bởi sự phát triển của khoa học - công nghệ và nhu cầu

xã hội ngày càng cao, thì vấn đề then chốt quyết định sự thành công của quá trình chuyển đổi số trong hoạt động xuất bản ở Việt Nam chính là đội ngũ cán bộ, biên tập viên ngành Xuất bản. Để đáp ứng yêu cầu của bối cảnh mới, đội ngũ này cần được đào tạo, bồi dưỡng nâng cao trình độ và kỹ năng toàn diện, phù hợp.

2. Yêu cầu đối với đội ngũ cán bộ, biên tập viên ngành Xuất bản trong bối cảnh chuyển đổi số

Nội hàm của chuyển đổi số trong hoạt động xuất bản thường bao gồm hai ý nghĩa: *một là*, số hóa các xuất bản phẩm truyền thống; *hai là*, số hóa toàn bộ quá trình xuất bản, từ công tác quản lý, quy trình biên tập - xuất bản đến mô hình kinh doanh, truyền thông, phân phối xuất bản phẩm. Bối cảnh mới đặt ra những yêu cầu phát triển mới cho ngành Xuất bản, đồng nghĩa với việc tính chất, đặc điểm nguồn nhân lực của ngành Xuất bản cũng phải được chuyển đổi cho phù hợp. Trong bối cảnh chuyển đổi số, yêu cầu tích hợp một cách hữu cơ tri thức chuyên môn, nghiệp vụ và kỹ năng công nghệ, kỹ thuật số phục vụ cho nghề nghiệp đã trở thành mục tiêu và định hướng quan trọng trong việc đào tạo, bồi dưỡng nguồn nhân lực cho ngành Xuất bản. Cụ thể:

Thứ nhất, đội ngũ nhân lực ngành Xuất bản cần có năng lực toàn diện và tư duy hệ thống. Cán bộ, biên tập viên ngành Xuất bản cần nắm chắc pháp luật xuất bản, nhất là xuất bản số; có nền tảng tri thức - văn hóa sâu sắc; có chuyên môn, nghiệp vụ vững chắc; có tư tưởng, lập trường chính trị vững vàng. Thích ứng với yêu cầu của công nghệ mới và sự phát triển của các phương tiện truyền thông hiện đại. Có khả năng phân tích, đánh giá thị hiếu của độc giả,

đồng thời, có tinh thần sẵn sàng đổi mới để giải quyết các vấn đề thực tế trong quá trình quản lý và tổ chức vận hành hoạt động xuất bản. Có thể tham gia lập kế hoạch sáng tạo, biểu đạt thông tin đa phương tiện, tích hợp nền tảng tài nguyên thông tin và các dịch vụ thông tin số. Ngoài ra, cán bộ, biên tập viên xuất bản cần có kỹ năng quản lý hoạt động, kiểm soát quy trình xuất bản và phân tích chất lượng, lập kế hoạch, quảng bá xuất bản phẩm trên mọi nền tảng, đặc biệt là nền tảng số...

Thứ hai, đội ngũ nhân lực ngành Xuất bản cần có năng lực cốt lõi về lập kế hoạch nội dung số. Nhu cầu của độc giả trong thời đại kỹ thuật số thay đổi rất nhanh chóng, đòi hỏi cán bộ, biên tập viên ngành Xuất bản không chỉ nắm vững chuyên môn, mà còn phải giỏi quan sát, phân tích, dự báo xu hướng thay đổi nhu cầu, thị hiếu của độc giả. Từ đó, lên phương án xuất bản và phát hành ấn phẩm phù hợp, đáp ứng nhu cầu văn hóa ngày càng cao của công chúng; đồng thời, chủ động tìm hiểu, định hướng, dẫn dắt thị hiếu của độc giả. Hiện nay, tốc độ và quy mô sản xuất nội dung thông tin trên internet đang diễn ra vô cùng mạnh mẽ, tuy nhiên, tình trạng thiếu kiểm soát nội dung và hình thức, dẫn đến xuất bản phẩm kém chất lượng ngày càng nhiều... Trước tình hình đó, với sứ mệnh truyền bá tư tưởng - văn hóa, đội ngũ nhân lực ngành Xuất bản cần chú trọng việc biên tập, xử lý bản thảo, nâng cấp chất lượng xuất bản phẩm; đặc biệt, cần chủ động lên kế hoạch lựa chọn chủ đề để xây dựng các xuất bản phẩm có chất lượng cao phục vụ kịp thời nhu cầu của công chúng. Điều này đòi hỏi đội ngũ cán bộ, biên tập viên, một mặt, phải có sự tích lũy tri thức, có kiến thức

sâu về văn hóa, tu dưỡng và rèn luyện đạo đức cách mạng, có tầm nhìn rộng để có thể làm tốt nhiệm vụ gìn giữ và quảng bá tinh hoa tri thức, các giá trị văn hóa - đạo đức truyền thống tốt đẹp trong thời đại mới; mặt khác, phải có ý thức đổi mới, nhạy bén phán đoán nhu cầu của xã hội và lên kế hoạch cho các chủ đề hướng tới tương lai bằng cách nắm bắt nhịp đập của thời đại và định hướng phát triển văn hóa - xã hội. Từ quan điểm này, cán bộ, biên tập viên trong bối cảnh chuyển đổi số phải là người có tri thức và hiểu biết về khoa học - công nghệ và đời sống xã hội, có nhân sinh quan nhân văn, tốt đẹp, có đạo đức cách mạng và đam mê nghề nghiệp.

Thứ ba, đội ngũ nhân lực ngành Xuất bản cần có khả năng thể hiện nội dung đa phương tiện. Nội hàm đầu tiên của chuyển đổi số trong hoạt động xuất bản là chuyển từ sách giấy sang sách điện tử, sách nói, video... làm cho sách không chỉ có thể đọc được, mà còn có thể nghe được, nhìn được và tương tác được. Muốn vậy, đội ngũ nhân lực ngành Xuất bản phải là những người biết làm truyền thông và có khả năng sáng tạo đa phương tiện. Nếu như trước đây, cán bộ, biên tập viên các nhà xuất bản truyền thống chỉ xuất bản các ấn phẩm giấy, thì hiện nay, cần phải có trình độ và kiến thức chuyên môn về xuất bản đa phương tiện, xuất bản trên nền tảng số, xuất bản sách điện tử, sách nói, video..., đồng thời, phải biết ứng dụng công nghệ số để đạt được sự phù hợp giữa nội dung và hình thức của ấn phẩm. Trong môi trường truyền thông tích hợp, cả biên tập viên và nhà xuất bản đều phải có tư duy kỹ thuật số về chia sẻ thông tin và tích hợp tài nguyên, đồng thời sử dụng lợi thế về sáng tạo nội dung để giải quyết những kỹ năng còn thiếu, nhằm

đáp ứng trải nghiệm đa giác quan của độc giả và đạt được hiệu quả lan tỏa rộng rãi.

Thứ tư, đội ngũ nhân lực ngành Xuất bản cần có kỹ năng giao tiếp mạng. Một xu hướng quan trọng của đổi mới và phát triển ngành Xuất bản trong kỷ nguyên số là sự chuyển dịch từ cung cấp sách đến cung cấp trải nghiệm đọc và cung cấp dịch vụ thụ hưởng văn hóa chất lượng cao, trong đó, mấu chốt là phải kết nối chặt chẽ tác giả với độc giả. Theo đó, ngành Xuất bản là một mắt xích cốt lõi trong mạng lưới sáng tạo tác phẩm và mạng lưới sản xuất sản phẩm văn hóa, công việc quan trọng của nhà xuất bản là cung cấp nền tảng và kênh để tác giả với độc giả có thể giao tiếp với nhau xuyên thời gian, không gian, đa phương tiện, từ đó thấu hiểu cả độc giả và tác giả, tạo nền tảng để phát triển các sản phẩm phù hợp cho cộng đồng.

3. Một số giải pháp tăng cường bồi dưỡng, đào tạo kỹ năng, nghiệp vụ cho đội ngũ cán bộ, biên tập viên ngành Xuất bản trong bối cảnh chuyển đổi số

Để đáp ứng các yêu cầu nói trên, đội ngũ nhân lực ngành Xuất bản phải tăng cường học tập và tích lũy kiến thức, chủ yếu bao gồm kiến thức quản lý truyền thông kỹ thuật số, kiến thức nghiên cứu và phân tích, đánh giá thị hiếu và xu hướng tiếp nhận thông tin của độc giả, kiến thức quan hệ công chúng, kiến thức quản lý nguồn thông tin, quản lý truyền thông và ứng dụng công nghệ truyền thông mới. Ngoài ra, cán bộ, biên tập viên ngành Xuất bản cần chuyển hóa những kiến thức này thành kỹ năng giao tiếp trên internet, kết hợp với khả năng thu thập, phân tích và sử dụng hiệu quả nội dung số, hình thành nên năng lực số của nhà xuất bản.

Muốn có được những kiến thức, kỹ năng đó, công tác đào tạo, bồi dưỡng đội ngũ cán bộ, biên tập viên ngành Xuất bản cần triển khai thực hiện đồng bộ một số giải pháp cơ bản sau:

Thứ nhất, cần đưa nhiệm vụ đào tạo, bồi dưỡng kiến thức, kỹ năng về chuyển đổi số trong từng khâu của hoạt động xuất bản trở thành một nội dung quan trọng của chương trình đào tạo, bồi dưỡng thường kỳ đối với cán bộ, biên tập viên; trong đó xác định đây là một nội dung quan trọng và có kế hoạch thực hiện cụ thể, tổng thể và dài hạn. Bộ Thông tin và Truyền thông, các cơ sở đào tạo có liên quan và các nhà xuất bản cần phối hợp chặt chẽ trong việc xây dựng những khóa học phù hợp với từng đối tượng và tập trung vào các chuyên đề nhất định liên quan đến chuyển đổi số trong hoạt động xuất bản. Không chỉ đào tạo, bồi dưỡng để nâng cao nhận thức, mà còn phải đào tạo kỹ năng và thực hành qua các hoạt động cụ thể. Các bộ phận liên quan cần kịp thời biên soạn tài liệu giảng dạy phù hợp và bố trí báo cáo viên, giảng viên phù hợp trong từng chuyên đề, khóa học.

Thứ hai, tăng cường đào tạo, bồi dưỡng kiến thức cơ bản về truyền thông - kinh doanh cho đội ngũ cán bộ, biên tập viên để phát triển, nâng cao năng lực chuyên môn. Bên cạnh khả năng biên tập và lập kế hoạch, cán bộ, biên tập viên ngành Xuất bản cần hoàn thiện khả năng truyền thông cũng như tiếp thị và phân phối, mở rộng tầm ảnh hưởng và độ phủ sóng của các ấn phẩm. Đồng thời, bổ sung thêm kiến thức về kế hoạch đề tài và xây dựng, kết nối mạng lưới cộng tác viên cho đội ngũ những người làm kinh doanh, truyền thông xuất bản phẩm, đặc biệt là thông qua các kênh trực tuyến, tạo nên nguồn nhân lực dồi dào, toàn diện phục vụ cho quá trình

chuyển đổi số. Khuyến khích, tạo điều kiện cho các cán bộ, biên tập viên tham gia các hội nghị, hội thảo khoa học và gặp gỡ, trao đổi với các chuyên gia, nhà khoa học để có thêm thông tin cho việc xây dựng kế hoạch đề tài, chiến lược xuất bản phù hợp với từng giai đoạn.

Thứ ba, thúc đẩy các chương trình đào tạo, bồi dưỡng kiến thức, nâng cao trình độ kỹ thuật số, tăng cường hiểu biết về trí tuệ nhân tạo và công nghệ truyền thông mới cho đội ngũ cán bộ, biên tập viên, đồng thời khuyến khích họ làm chủ công nghệ xuất bản kỹ thuật số. Cán bộ, biên tập viên cần được giáo dục, bồi dưỡng để nâng cao nhận thức, thay đổi tư duy, thích ứng với việc chuyển đổi từ nhà xuất bản truyền thống (xuất bản và cung cấp ấn phẩm in ấn) sang nhà cung cấp dịch vụ tri thức. Số hóa đã mang lại sự đa dạng hóa các phương thức truyền thông; theo đó, việc thể hiện kiến thức đã mở rộng từ văn bản đơn giản đến nhiều loại hình khác nhau như âm thanh và video, hoạt hình, hình ảnh 3D. Điều này đòi hỏi phải có nhiều khóa đào tạo, bồi dưỡng, tập huấn giúp đội ngũ cán bộ, biên tập viên nâng cao khả năng ứng dụng công nghệ, sự năng động, nhận thức rõ hơn cách thức vận hành, hiệu quả của các mô hình xuất bản số, làm quen với cơ chế, kênh truyền thông của các phương tiện truyền thông mới và hiểu rõ các kịch bản ứng dụng công nghệ thông tin mạng; từ đó có thể hiểu sâu sắc nhu cầu của độc giả trong giai đoạn lựa chọn và nghiên cứu chủ đề, điều phối các mối quan hệ giữa tác giả và thị trường trong giai đoạn viết bản thảo, kịp thời tổ chức phân phối, thực hiện chiến lược quảng bá phù hợp nhằm đạt được hiệu quả tối ưu cho quá trình xuất bản.

Thứ tư, khuyến khích đội ngũ cán bộ, biên tập viên tham gia các cuộc thi về chuyển đổi số trong hoạt động xuất bản và xuất bản điện tử, xuất bản số. Biểu dương những người có sáng kiến, ứng dụng công nghệ thúc đẩy chuyển đổi số trong hoạt động xuất bản; nhân rộng những sáng kiến, đổi mới sáng tạo đối với việc thực hiện chuyển đổi số trong hoạt động xuất bản. Tạo môi trường và bầu không khí đổi mới, năng động, hiện đại hóa và gia tăng hiệu quả hoạt động xuất bản trong bối cảnh chuyển đổi số.

Thứ năm, xây dựng và hoàn thiện các chương trình liên kết quốc tế trong đào tạo, bồi dưỡng nguồn nhân lực cho ngành Xuất bản, đáp ứng yêu cầu của bối cảnh chuyển đổi số, từ đó, xác định phương pháp phù hợp trong giảng dạy, học tập và thực hành. Để công tác đào tạo nhân lực xuất bản đạt hiệu quả, bên cạnh việc chú trọng chất lượng đội ngũ giảng viên, cần tập trung đầu tư xây dựng nội dung các chương trình đào tạo, bồi dưỡng phù hợp, cập nhật, cùng với những trang bị thiết yếu và hiện đại. Đồng thời, huy động và sử dụng hiệu quả các nguồn lực trong liên kết quốc tế về đào tạo, bồi dưỡng nguồn nhân lực xuất bản, nhất là trong bối cảnh chuyển đổi số, trong đó, chủ động, tích cực phát huy nguồn lực trong nước và thu hút, tranh thủ tối đa nguồn lực bên ngoài, đáp ứng yêu cầu của công tác đào tạo, bồi dưỡng nguồn nhân lực xuất bản trong tình hình mới. ♦

1. Chỉ thị số 42-CT/TW, ngày 25/8/2004 của Ban Bí thư về nâng cao chất lượng toàn diện của hoạt động xuất bản.
2. Đảng Cộng sản Việt Nam: *Văn kiện Đại hội đại biểu toàn quốc lần thứ XIII*, Nxb. Chính trị quốc gia Sự thật, Hà Nội, 2021, t. I, tr. 146.
3. Nguyễn Phú Trọng: *Một số vấn đề lý luận và thực tiễn về chủ nghĩa xã hội và con đường đi lên chủ nghĩa xã hội ở Việt Nam*, Nxb. Chính trị quốc gia Sự thật, Hà Nội, 2022, tr. 172.
4. Xem Quyết định số 1755/QĐ-TTg, ngày 08/9/2016 của Thủ tướng Chính phủ phê duyệt Chiến lược phát triển các ngành công nghiệp văn hóa đến năm 2020, tầm nhìn đến năm 2030.